

במקום

לאנשים שאוהבים קיבוץ

מבצע עמוד ענן סיפק לגבע הזדמנות לגלות מחדש את הכוחות הטמונים בו.
אורי ברק 3 עמ' 3

פרופ' אסא כשר קורא לקיבוץ השיחופי לשמור על ייחודו ולחנך עליו, אך להישאר פתוח לחברה הכללית
4 עמ' 4

ועדת אילן גילאון הציעה המלצות חדשות בנוגע לפנסיות בקיבוצים. עו"ד גלעד ברנע מסביר את חשיבות ההמלצות ומה הצעדים שיש לנקוט כעת
6 עמ' 6

שבט תשע"ג • ינואר 2013 • גיליון 47

< פרידה מבמקום

תנועה צריכה עיתונות

מה שנחוצו לשיתופיים הוא עמדה לא מתנצלת, ויכוח בין שותפים לדרך שיכול להעלות שאלות קשות יותר מצד אחד ולוותר על תעמולה והילול עצמי מצד שני. דווקא עיתון פנימי שפונה לציבור מוגדר יכול לנהל דיון נוקב יותר שעומד על סדר היום של תנועת הקיבוצים השיתופיים

עיתוני ישראל 1949 (צילום: זולטן קלוגר)

דני גוטשטיין במשרדו (צילום: צחי לרנר C)

אלעד הן / קיבוץ משעול

אחת הסיבות בגינתן ללה ראיתי חשיבות לקיומו של במקום, והתשובה שנתתי כשנשאלתי על חשיבותו, היתה "תנועה צריכה עיתונות". ליוותה אותי תחושה בסיסית שתנועות חברתיות לא יכולות ליצור את עצמן בלי לתקשר, לדבר, להתווכח ולדעת על דברים שקורים בתנועה. וכמובן, חשבתי (ועודי חושב) שהקיבוצים השיתופיים הם תנועה, או לפחות צריכים להיות.

עם המחשבה הזאת ולנוכח הסגירה המתקרבת של במקום ניגשתי לשוחח עם פרופ' דני גוטשטיין מהחוג לתולדות עם ישראל באוניברסיטת חיפה. גוטשטיין הוא חוקר של ההיסטוריה החברתית והכלכלית של העם היהודי, התנועה הציונית ותנועות סוציאליסטיות שונות.

דני, האם נבונה ההנחה שלי שתקשורת ועיתונות חיוניות לקיומן של תנועות חברתיות? למה בעצם?

דני: "לעיתונות וכתבי עת יש חשיבות מעשית ועקרונית עבור תנועות חברתיות. עקרונית, כתב העת נותן ביטוי למהות של התנועה כארגון חברתי. שהרי בפועל חברי התנועה חיים כל אחד במקומו ללא זיקה מהותית ביניהם. העיתונות באופן כללי יוצרת מרחב ציבורי במקום שבו תהליכי חלוקת העבודה והניכור גורמים לפירוד. זה התפקיד של עיתונות בכלל. לייצר מרחב ציבורי שיהיה נגיש לכולם. לתנועות רעיוניות הכלי הזה חשוב במיוחד כי באופן זה הן מבטאות באופן ציבורי את הייחוד שלהן ולכן יש חשיבות שכלי הביטוי יהיה בעל לאופי סדי, שהופך לחלק מסדר היום ויוצר שגרה שהופכת את התנועה לחלק מהוויית חיו של כל אחד מחבריה. מנקודת

ראות זו לעורכי העיתון התנועות מצד אחד ולחברי התנועה מצד שני יש - בניגוד למצב בעיתונות הרגילה - זיקה שאינה זיקה צרכנית

הפסקת הוצאת במקום מבשרת על צמצום האופק של הקיבוצים השיתופיים ויותר על יצירת נוכחות בחיי חברי התנועה.

אלא זיקה של שותפות. זה מה שהופך עיתון תנועותי טוב לכלי של זרימה דו כיוונית. הזרימה הדו כיוונית מייצרת חלק מהדינמיקה של התנועה החברתית. אם לעבור לרמה המעשית, לעיתונות הכללית אין עניין בסדרי יום יותר מפורטים ויותר מורכבים של תנועות רעיוניות. להפך. העיתונות הכללית נוטה לשטח את הדברים האלה ולבטל את מורכבותם. במובן זה עיתונות תנועותית חולקת עם העיתונות

הכללית את האמצעים אבל היא הפוכה להם במגמתה".

תנועת הקיבוצים השיתופיים נראית לך כמו שצריכה עיתונות תנועותית?

דני: "דווקא משום שהתנועה של הקיבוצים השיתופיים נתונה במאבק, אין לה סדר יום ברור לחלוטין, אין לה מערכת מוסדות מלאה ומחייבת והיא נתונה בהתהוות, דווקא בגלל החסר המוסדי יש מקום הרבה יותר חשוב לעיתון שנותן ביטוי לאופי הוולונטרי של התנועה".

העיתונות הקיבוצית הקיימת, הזמן הירוק וידיעות הקיבוץ, לא עונה על הצרכים האלה?

דני: "העיתונות הקיבוצית הזאת דומה במהותה לעיתונות הכללית, גם כי היא יוצאת כמסוף של העיתונות הכללית וגם משום שהיא מייצגת מרחב הרבה יותר גדול מהקיבוץ השיתופי. היא מסוגלת לנהל את הדיון הנוגע לקיבוצים השיתופיים באופן מאוד חלקי. בנוסף, בעיתונות הקיבוצית הכללית העניין השיתופי הוא עניין שכל פעם שמעלים אותו כנגדו יש להציב את האופציה האחרת על

לשיקולים של כדאיות כלכלית. קיומו של כתב העת מבטא את תמצית הקיום של התנועה משום שמה היא

סגירתו של במקום הולמת את הדי. אן. אי. הניווני של השמאל בעשורים האחרונים. כדאי ונחוץ לצאת כנגד הדי. אן. אי. הזה

תנועה, אם לא רעיון החותר למימוש. "כדאי גם להסתכל על מה שעושה הימין הישראלי. חלק מההגמוניה של הימין בא לידי ביטוי בייסוד מערך מקיף של כתבי עת ועיתונים, מ'ישראל היום' דרך 'מקור ראשון' ו'מעריב' וכלה בכתב העת 'תכלת' ודומיו. היסוד מערך כתבי העת והעיתונות היה חלק מתהליך שקיעתו של השמאל. לפיכך סגירתו של במקום הולמת את הדי. אן. אי. הניווני של השמאל בעשורים האחרונים. כדאי ונחוץ לצאת כנגד הדי. אן. אי. הזה".

פי 'האיזון הקדוש' של האתיקה העיתונאית המקובלת, באופן שמאזן את האופציות הסותרות עד כדי איזון. מה שנחוצו לשיתופיים הוא עמדה לא מתנצלת, ויכוח בין שותפים לדרך שיכול להעלות שאלות קשות יותר מצד אחד ולוותר על תעמולה והילול עצמי מצד שני. דווקא עיתון פנימי שפונה לציבור מוגדר יכול לנהל דיון נוקב יותר שעומד על סדר היום של תנועת הקיבוצים השיתופיים".

חלק ממה שהוביל לסיום הוצאת במקום לתחושתו הוא שלא הצלחנו להבחיר להנהגות הקיבוצים השיתופיים את החשיבות הזאת. מה היית אומר להם? מה היית מציע להם?

דני: "חד עם המטה השיתופי, צוות החינוך, מעו"ף ועוד מרכיבים משותפים אותם מקיימים הקיבוצים השיתופיים הוצאתו של העיתון היא חלק חיוני מיצירת התנועה. הפסקת הוצאת במקום מבשרת על צמצום האופק של הקיבוצים השיתופיים ויותר על יצירת נוכחות בחיי חברי התנועה ובעניין זה כדאי ללמוד מניסיוןן של תנועות סוציאליסטיות בעולם שהעמידו ומעמידות את הקיום של כתבי עת כעניין שהוא מעבר

שני סיפורים

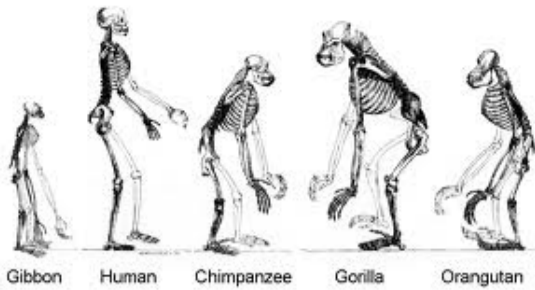
אלי גורן / גבע

יתכן שזהו הגיליון האחרון של "במקום". אספר שני סיפורים על עצמי ואולי בעוד רתם אסביר מדוע היה חשוב לי להוציא את העיתון "במקום" ולעשות את יתר הדברים שאני עושה ביום יום. הסיפור הראשון: לפני 60 שנה הייתי חייל. בתחנה המר"כזית בתל-אביב היו תורים ארוכים מאוד לאוטובוסים. היה תור נפרד לחיילים ונכים. התורים היו מסודרים בתוך מעקים מצנינורות. בעומדי בתור של החיילים בא בחור צעיר ונרחף לפני נכה. בצורה אינסטינקטיבית תפשי אותו מאחור והור"דתי אותו לרצפה בהורדת זקוף. הוא הלך לאחור וכעבור דקה הרגשתי מכה חזקה בראש. כפי הנראה הוא מצא קרש, הכה אותי בכוח וברח. נאחזתי במשענת הצינור, התנרנרתי קצת וחזרתי לעמוד. הבחור נעלם. כל האנשים שמסביבי עמדו ולא נקפו אצבע.

הסיפור השני: לפני 40 שנה הייתי מפקד פלוגת מילואים ששרתה בחאן-יונס ברפיה. תפקידנו היה ללכוד מחבלים ולישמור על הסדר (לכידת המחבלים היתה בעזרת השב"כ). הב"תים במחנה הפליטים בחאן-יונס היו בנויים כך: חצר שמחוב"רת לבית ובתוך החצר היו תרנגולות, תנור (טבון) ועוד. שער החצר היה נעול. אם נכנסת לחצר, אתה כבר בתוך הבית. חיילי הקיפו בית כזה. לקחתי איתי חייל (ד"ר לכימיה) שסימכתי עליו. לקחנו סולם, קפצנו אל החצר, רצנו לתוך הבית ומצאנו את המחבל במיטה לוקח את אקדחו שהחזיק ליד מיטתו. אני הייתי עם עוזי דרוך ואצבע על ההדק. יכולתי להרוג אותו, אך במקום זאת בעטתי ברגלי והעפתי את האקדח מידו. אוקתי אותו חי באזיקים. אני זוכר עד היום את המקרה הזה, שקרה לפני ארבעים שנה (עברתי מאז עוד חוויות מלחמתיות). ואני שואל את עצמי, מה עבר לי בראש בעשירית השנייה הזאת שגרם לי לא להרוג אותו אלא לאזוק אותו חי.

איור: יעקב גוטרמן

להתפרק לא בגלל סיבות כלכליות, אלא בגלל אובדן דרך ערכית. וכמוהו אחרים.

יש קיבוצים שמצבם הכלכלי היה בשפל המדרגה (השמות של כולם "שמורים במערכת"), אבל לא אבדו את דרכם הערכית. עשו מאמץ ויצאו מהבוץ בעזרת עסקים נכונים, ניהול נכון ותיקונים אחרים, תוך שמירה על השיתוף, והיום הם ברמה כזאת או אחרת "על דרך המלך". לא פחות מצליחים מאשדות יעקב. לתקן אפשר בדרך של אשדות יעקב או בדרך של סאסא או יזרעאל! זאת שאלה ערכית, לא כלכלית.

אלתר יוצר את הרושם המסולף, השקרי, שכדי להיות שיי תופי צריך להיות עשיר כקורת. שקר! ברשימת הקיבוצים השיתופיים יש לא מעט קיבוצים שנאבקים עם רמת חיים והצלחות כלכליות בינוניות ומטה.

ובעניין ההצלחה של הקיבוץ הדיפרנציאלי: בחלק גדול אם לא ברוב המקרים הפתרון הכלכלי הוא פשוט: הקיבוץ מתפרק מנכסיו ומעביר את האחריות על הקיום למשפחות, וראו זה פלא, לפתע אין לקיבוץ, כקיבוץ, בעיות כלכליות.

כמה הערות נוספות

"הצמיחה הדמוגרפית". החלפת ה"קליטה" במונח הפלצני "צמיחה דמוגרפית" היא בהחלט חלק מהעניין. אני מכיר קיבוץ שהגיע לחדלון דמוגרפי. הוא הפריט את אדמותיו, מכר מגרשים לאוכלוסיה נבחרת, הרשה להם לבנות וילות על פי טעמם ויכולתם של הקונים, פטר אותם מכל מחויבות כלכלית לקהילת הקיבוץ המזדקנת ובהדרגה ויתר לטובתם על הזכות לנהל את הישוב. קוראים לזה "הרחבה". תענוג לבקר שם. המון בתים, המון מכוניות, המקום הומה ילדים. כמו כל פרבר אמריקאי או שכונת יוקרה בישראל. זו "צמיחה דמוגרפית". אבל מה לזה ולקיבוץ? יש גם שיטות צמיחה אחרות באותה רוח.

ההצלחה של הקיבוץ הדיפרנציאלי היא פשוטה: הקיבוץ מתפרק מנכסיו ומעביר את האחריות על הקיום למשפחות, וראו זה פלא, לפתע אין לקיבוץ, כקיבוץ, בעיות כלכליות

הירידה בהשפעת התנועה הקיבוצית. בקיבוצים מצביעים ליכוד או שינוי או קדימה, וגם עבודה ומרצ. התנהגות הקיבוצינים בכנסת איננה מעוררת כבוד מיוחד, אז למה שיתנו לנו כבוד פוליטי? בתקופה השיתופית היינו הכוח המוביל, בהתנדבות לצבא ועוד, יצרנו תרבות עברית חילונית חדשה, כל הארץ ראתה בנו מצפן תרבותי, מוסרי וערכי. את כל זה נטלו מאיתנו יונתן אלטר וחבריו. הקיבוצים מתפרקים, אין להם יותר ייחוד, אין להם שום ערך מוסף. למה שתהיה לנו השפעה? השפעה היתה לקיבוצינים היחפניים!

והערה אחרונה בדבר "הנדיב הידוע". נוחי רנקר לא תרם לאף אחד אגורה שחוקה מכיסו. הוא בכלל לא עשה שום דבר, מועיל או מזיק (והוא עשה הרבה יותר נזק מתועלת), מכספו שלו. הכול כסף שלי ושל יונתן אלטר (ושל מיליוני חוסכים קטנים אחרים). הוא לא הקים שום מפעל ואילו היה מתאדה היום לא היה נגרם לאף אחד שום נזק. כל מה שיש לו הוא קנה מהמקמים, ואת התמורה שילם בכספי המשקיעים הקטנים. ספסר בורסאי! ובסוף כספי המשקיעים הקטנים הולכים ויורדים לטמיון. אכן דמות מופת לפי טעמו של יונתן אלטר!

תגובה ל"הקיבוץ המתחדש - אבולוציה למאה ה-21" מאת יונתן אלטר

אבולוציה: מהאדם חזרה לקוף

הקיבוץ הדיפרנציאלי, המתיישן, משתנה בחזרה למה שהיה לנו לפני היות הקיבוץ. קביעת ערך שונה לעבודת המטפלת ולעבודת בעלה המהנדס נהוגה בעולם כולו והיא בלתי צודקת בעליל

אסף אתר / חצרים

קשה מאד להגיב על המאמר של יונתן אלטר. לא משום שאין על מה להגיב, אלא משום שכי מעט כל משפט ראוי לתגובה חריפה: לכן אני רק על חלק, ושלא יתפרש הדבר כאילו ליתר אני מסכים.

השקפת עולמו של אלטר מתמצית בציטטה תמימה מדברי ההוגה הידוע - שלמה מעוז: מדוע לא ראינו את הרוסים בין המוחים בקיץ ההוא? "כי הרוסים עדיין רעבים, עובדים קשה, ולא מבוזים זמן על הפגנות".

זוהי השקפה ריאקציונית ימנית קיצונית, ברוח אנשי "מסיבת התה" מארה"ב: לפיה העוני הוא תוצאה של בטלנות. מי שמוכן לעבוד קשה יצליח להשיג כל מה שאדם מן הישוב רוצה להשיג. "המדרינה איננה הפתרון. היא הבעיה!", "אנשים לא עובדים כי אפשר לקבל כסף מהמדרינה (או מהקיבוץ). למה להתאמץ?"

אפילו שלמה מעוז לא מאמין בשוויון האלה. שיעור עצום מהמשפחות העניות בישראל הן משפחות עובדות. שיעור עצום של עובדים בישראל מרוויחים שכר מינימום שהוא שכר רעב וכר'.

כפועל העוני הוא שאלה של ערכים פוליטיים. עניים יש בישראל ובאמריקה - הכי הרבה בעולם המערבי. אין עניים במדינות סקנדינביה, הסוציאליסטיות. בקיבוץ שלי אין עניים. בקיבוצים מופרטים - יש ויש!

אלטר צודק. הקיבוץ משתנה משנות קיומו הראשונות. הקיבוץ (השיתופי) שבו אני חי היום אינו דומה לקיבוץ שחייתי בו לפני עשרים ואפילו עשר שנים. הניסיון להציג את הקיבוץ השיתופי כקופא על שמריו לא יצלח: ההבדל בין השינוי "שלנו" לשינוי "שלכם" הוא בכיוון השינוי. הקיבוץ הדיפרנציאלי, המתיישן, משתנה בחזרה למה שהיה לנו לפני היות הקיבוץ. הכיוון שלו הוא אחורה. לא יעזור לכם: אחורה: אל הישן והרע! הקיבוץ נוסד על בסיס של שוויון ערך העבודה! קביעת ערך שונה לעבודת המטפלת ולעבודת בעלה המהנדס נהוגה בעולם כולו והיא בלתי צודקת בעליל. מי שמנהיג את ה"ערך" הישן הזה בקהילה שלו חוזר אל ערכי החברה הקפיטליסטית הכללית. מותר לו. אבל שלא יתהדר ב"התחדשות" ולא בתואר "קיבוץ".

השיתוף לא עובד אך משגשג

אלטר ושכמותו טוענים שהקיבוץ השיתופי "לא עובד". אבל מאידך הוא טוען (בצדק) שהקיבוצים המצליחים הצליחו כי "היו להם רעיונות כלכליים טובים, אנשי ניהול נכונים, וקצת מזל". כלומר מי שנכשלו, נכשלו כי לא היו להם "רעיונות כלכליים טובים..." וכו' - לא מפני ש"השיטה" קלקלה. כל ההצלחות הכלכליות הגדולות של הקיבוצים - השיתופיים ואלה שהתפרקו מערכים - כולן התממשו בתקופה השיתופית. לוחמי הגטאות (לדוגמה) התעשרו בתקופה השיתופית שלו, בשיטה הקיבוצית השיתופית. הוא החליט

במקום לאנשים שאוהבים קיבוץ גיליון מס' 47 • ינואר 2013 • שבט תשע"ג • יוצא לאור ע"י עמותת "חוג העמקים" יחד עם המטה השיתופי הקיבוצי
 עורך: אלעד הן • מערכת: אלי גורן ומריו טויב • עיצוב ועריכה גרפית: מלכה בנגלס 052-6802275
 הדפסה: סולן הדפסות בע"מ, פתח תקווה • מופץ בכל הקיבוצים בארץ הקוראים מוזמנים להגיב ולכתוב אלינו: דואר אלקטרוני: elad.bimcom@gmail.com
 טל': אלי - 054-6633322, אלעד - 052-5348554 • תודה מיוחדת ללורד בוב מאנגליה על העזרה הגדולה בהוצאת העיתון לאור

הון ושלטון תוצרת אמריקה

פול רייין. קורא איין ראנד לפני השניה

ארה"ב היא אחת המדינות שבהן הסיכוי להיחלץ מעוני הוא הנמוך ביותר בעולם המערבי. אחת הסיבות לכך היא המדיניות הכלכלית שמעניקה הטבות עצומות לאליטה הכלכלית. הטבות אלו הרחיבו את הפערים עד כדי כך, עד ש-400 האמריקאים העשירים ביותר מחזיקים בהון השווה בערכו להון שנמצא בבעלותו של החצי העני יותר מאוכלוסיית ארה"ב, 150 מיליון איש. מדיניות זו מתוחזקת ומקודמת על-ידי בעלי ההון, לוביסטים ופוליטיקאים הקשורים ביניהם בקשרי הון-שלטון עבותים. הנציג הבכיר ביותר של מדיניות זו הוא לא אחר ממי שהיה המועמד הרפובליקני לסגן הנשיאות, פול רייין, שהכריז בעבר כי הוא רואה כמופת לחיקוי את הסופרת איין ראנד, כוהנת השוק החופשי הפראי, מחברת הספר "מרד הנפילים". על כל זאת ועוד תוכלו לראות בסרט הזה, "פארק אווניו" שהופק במסגרת הפרויקט "למה עוני?" והוקרן לאחרונה בערוץ הראשון.

לינק לצפייה ישירה בסרט:
<http://bit.ly/Vlu2nh>

מרק מכפתורים

בסופו של הסיפור "מרק מכפתורים", מגיש הקבצן האורח לאנשי העיירה הענייה מרק משובח ועשיר יחד עם ארוחת מלכים שהם עצמם מבשלים בהתלהבות בעזרת "כפתורי קסם". בזמן מבצע עמוד ענן הביאו לנו אורחינו מהדרום כפתורי קסם שכאלה

אורי ברזק / גבע

אחד

הסיפורים שהילדים שלי אוהבים מאוד לפני השנה, הוא הסיפור "מרק מכפתורים". הסיפור מתחיל בקבצן שהולך בדרך מושלגת, בחושך גמור ואינו מוצא עיירה שידע על קיומה. הוא מדמיין את הארוחה הנהדרת שיקבל בהגיעו אליה אך מסתבר לו כי איש מהעיירה לא מוכן לפתוח לו את הדלת. הסיבה לדלתות החסומות היא שכל אנשי העיירה הם עניים כמו הקבצן ואין להם דבר לתת לו. אפילו

ילדים מקריית מלאכי רצים לתפוס מחסה מפני הרקטות ששוגרו מרצועת עזה (מקור: דובר צה"ל)

גבור הארוחות, המכבסה נערכה לכבס את בגדי הפליטים, הכלבו והמי רכולית נפתחו בשבת כדי לאפשר למארחים להצטייד לאירוח, הקופה נפתחה כדי להוציא קופונים איתם יוכלו האורחים לקנות מצרכים לעי צמם. בתי הילדים ובתי הספר נתנו אור ירוק לקליטת הילדים שיבואו. ארוחות ערב שבו והופעלו בירי נשות ואנשי גבע שהתנדבו לכך, טל-וויזיות וממירים חולקו בכל החדרים כדי לחבר את האורחים לצינור הנשימה של האולפנים הפתוחים, האורווה הומינה את האורחים לבוא ולרכב על הסוסים וכך גם הרפת. ערב שירה בציבור התארגן מרגע לרגע, אירוח בספריית היל-דים ובגני המשחקים. המר-פאה קלטה חולים ושלחה את חלקם למיון, שירותי הרווחה קיבלו אנשים וילדים וגם אל "תחנת העמקים" הגיעו הורים וילדים כדי לשטוח מצוקותיהם.

קיבוץ - לא רחוק ומתושא

עד יום א' 18 בנובמבר בר כבר היו בגבע 13 מש-פחות על טפן. רובן השאירו את הגברים בדרום ונדרו לכאן רק עם האימהות או הסבתות. במהלך השבוע עלה מספר המשפחות ל-17. חברת הנעורים של קיבוץ חצרים הגיעו הנה לשני ליל-לות. ילדים מברור חיל עצרו לביקור. בנקודת השיא שהו בגבע 110 אישה ואיש, ילדה וילד. כשראינו כי אין לנו יותר מקום להלין משפחות

בגבע פנינו ליישובי הסביבה. אפרת רייזל גייסה את קיבוצה, עין חרוד מאוחד, לקליטת משפחות רבות, משפחות בכפר יחזקאל קיבלו אורחים אל ביתן וכך גם בגן-נר, מולדת ובית אלפא.

המשפחות שהגיעו לגבע התקבלו בחום רב על-ידי 17 משפחות מא-מצות. הן הגיעו מנתיבות, שדרות, אשקלון, באר שבע, חצרים ועין השלושה. לרבים מהם זו הייתה הפגישה הראשונה עם החיה המזורה הזו שנקראת "קיבוץ". לחלקם התחבר "קיבוץ" עם תדמית של ריחוק והתנשאות. המפגש הבלתי אמצעי עם חברות, חברים ועם הילדים כאן היה מרגש. נראה היה שעשרות אנשים הגיעו הנה עם מראות קטנות שהציגו בפנינו את עצמנו בדרך טובה ומשמחת. נעים היה לעבור במ-דרכות גבע בשעות הערב ולהרגיש את כל הטוב הזה שבוקע מתוכנו עם חיוך רחב וני-כוונות לתת ולקבל. נעים היה להביט בעי-ני אנשי גבע ולראות את הברק וההתלהבות, בצד הדאגה לבנים ואבות שנשלחו אל החזית בדרום.

כפתורי הקסם

בשבת ה-23 בנובמבר יצאה המשפחה האח-רונה את שערי גבע בדרכה בחזרה לבאר-שבע. חלקם הותירו מכתבי תודה מרגשים והיו ילדים שאמרו שהם רוצים להמשיך ולהישאר בגבע. משפחתו של ניקולאי, שפרש את קווי התקשורת בגבע, השאירה לנו שני מסכי מחשב במתנה.

בסופו של הסיפור "מרק מכפתורים", מגיש הקבצן האורח לאנ-שי העיירה הענייה מרק משובח ועשיר יחד עם ארוחת מלכים שהם עצמם מבשלים בהתלהבות. אנשי העיירה מארחים את הקבצן עוד ימים רבים וכשהוא ממשיך בדרכו הם נותנים לו כפתורים חדשים למעיל כדי לשמר את כפתורים הישנים להכנת מרק הקסמים. בש-בוע שעבר הביאו לנו אורחינו מהדרום כפתורי קסם שכאלה. שומה עלינו לשמור אותם לימי הסגריר הבאים. כך נוכל להמשיך וליהנות ממרק הקסם של החשיבה החיובית, של היוזמה והרצון הטוב. זה לא בשמיים, זה ביריניו!

בתודה חמה ונרגשת לכל עשרות ילדי גבע ואנשיה ומעל לכל לצי-וות החינוך שאין שני לו על שנתתם לנו את ההרגשה המחודשת של השייכות למקום הכי טוב שלנו!

אור לא דולק בבתים מלבד אור קטנטן בבית הכנסת. הקבצן נכנס אל בית הכנסת ופוגש בשמש בית הכנסת שגם הוא לא מאיר לו פנים. אז תולש הקבצן את חמשת כפתורי מעילו ומשכנע את שמש בית הכנסת שאם יביא לו רק עוד כפתור אחד יחולל נס: הוא יכין מרק מהכפתורים ויאכיל בו את כל העיירה. השמש נרעש מהנס העומד להתחולל, מביא את הכפתור ואת כל אנשי העיירה לראות את הנס. מכאן ההמשך ידוע ומוכר.

אירוע דומה קרה לנו לפני כחודשיים במהלך המבצע הצבאי שזכה לשם "עמוד ענן". הפגזות יישובי הדרום ברקטות ובפצצות מרגמה כחלק מהתלקחות נוספת של הגבול עם ארץ החמאס בעזה, הביאה משפחות

רבות לחפש מקלט בצפון. צוות החי-נוך ובראשו אפרת רייזל, נרי אלוני, רו ברור ועדי בן שמחון, יצרו קשר עם גופים שונים שהתארגנו לסייע למשפחות הפליטים. מספר הטלפון שלנו החל להתפרסם באמצעי הת-קשורת השונים ובקשות להתארח החלו לזרום מכל כיוון.

כולם מתגייסים

ראשונים הגיעו עשרה חיילים בו-דים מגרעין "צבר" וארבעה מתנדבים מקיבוץ עין השלושה. עין הש-לושה נמצא כשניים וחצי קילומטרים מגדר הגבול מול דרום הרצועה. בהמשך המבצע עתיד הקיבוץ כולו להתפנות ומתוכו יגיעו אלינו עוד שש משפחות משם.

אור ליום שישי ה-16 בנובמבר, התגייסו כל נערי ונערות השכבה הבוגרת לנקות חדרי סטודנטים שפנו לטובת אירוח. דירות שעומדות ריקות מיושביהן נשטפו ואובזרו בפיקודה של יעל זיו, במזרונים, מק-ררים וקומקומים לשתייה חמה.

גל הפניות שהלך וגבר הבהיר לנו כי לא יספיקו לנו המזרנים שאנו שומרים לקייטנת איל"ן ושיש צורך גם במצעים, כריות ואנשים שית-גייסו לאירוח. כל שעשינו כדי לגייס כל זאת, היה לשלוח מסרון אחד לכלל חברות וחברי גבע. תוך דקות קיבלנו קרוב לשלושים תשובות מכל קצוות גבע. מי שמציעה מזרון, מי שיש לה מצעים או כריות ומי שמוכנה לארח משפחה בביתה. ענפים תרמו מקררים, קלאב-קארים וט-רקטורים להובלת הציוד, ענף המזון נערך להוציא מהמחסנים מזון לתי-

רוח גן שמואל. ציור החצר הגדולה שצויר על ידי אחד מילדי קבוצת "רעים", מראשוני הילדים בגן שמואל (מקור: ארכיון גן שמואל דרך פרויקט פיקיוויקי)

המנזר הפתוח

פרופ' אסא כשר רואה בקיבוץ השיתופי מופת מוסרי. הוא קורא לטפח את הייחוד ולחנך עליו אך לא להסתגר ולהתגונן מול החברה אלא להיות פתוחים אליה ומשפיעים עליה

אלעד הן / קיבוץ משעול

פרופ' אסא כשר הוא פיי לוסוף של המוסר שאינו מסתגר במגדל השן אלא יוצא למעורבות עמוקה בחברה, בפולמוס על דמותה ובעיצוב דמותה המוסרית. הוא חיבר, בין השאר, את הקוד האתי של צה"ל והיה מעורב בפולמוסים רבים שנבעו מכך. הוא גם חיבר יחד עם חברי קיבוץ גן שמואל את מסמך "רוח גן שמואל" בו הגדירו את יסודותיו הערכיים של הקיבוץ. כמי שעוסק בסוגיות של אתיקה ומוסר עניין אותי לשמוע את עמדתו על הקיבוץ השינופי, בעיקר בצומת הדרכים בו הוא נמצא בעשורים האחרונים.

"כשמעיינים בנושא הקיבוץ אחד הדברים שמייחדים אותו היא הנכונות לוותר על היכולת ליצור אי-שוויון כלכלי. זה ריסון עצמי אישי מאוד משמעותי, והוא נעשה על רקע חברה שמתפחת את ההבדלים ומחשיבה את בני האדם לפי ההכנסות שלהם והפי" ער בין הכנסתם להכנסות האחרים. לוותר הזה יש משמעות מוסרית מור" בהקת", אומר לי כשר.

אסא כשר (72) נפגש בקיבוץ בתח"נות שונות בחייו, אך מעולם לא היה חבר בקיבוץ. "הייתי חבר בצופים בתי" כון וההגשמה אז היתה ללכת לקיבוץ", הוא אומר. "אלא שאני גדלתי בבית של איש צבא הקבע והייתי מהמחזיקים

בעמדה שהגשמה היא גם בצבא הקבע. תמיד היה לי סנטימנט לקיבוץ, אבל אני רואה עצמי כאינדיבידואליסט קיצוני ולכן עם כל ההערכה והאהבה דרוש לי יותר חופש, למרות הרמה הערכית הגבוהה מאוד של הקיבוץ בעיניי. "ברוחו של הקיבוץ אני עושה פעי"

אם חברי קיבוצים היו מעורבים בצורה מתמדת ואינטנסיבית בפוליטיקה הם היו נוכחים גם שם. מידת המעורבות של הכיפות הסרוגות בכל הדרגות במדינה נובעת מהחלטתם להיות מעורבים

לויות רבות בחינם בשכיל בני אדם וארגונים שנראים לי חשובים. כך למשל בקוד האתי של צה"ל עסקתי בהתנדבות מאל"ף עד ת"ו והשקעתי בו שנים של עבודה. הבדלים כלכליים הם לא דבר שחשוב לי בחיי".

הנזיר השיתופי

- איך אתה רואה את הקיבוץ השיתופי בתוך חברת ימינו, שכל כך רחוקה ממנו בערכיה?

אסא: "אני יודע שיש כאלה שאינם אוהבים את הביטוי הזה כשאני מדבר על הקיבוץ השיתופי, אבל בכל זאת אשתמש בו. אני מתכוון לביטוי 'נזיר'.

עיקרון. זה לא נראה כל כך הרואי, כי בדרך כלל אין סכנת חיים, אבל בקיבוץ רואגים לכך שאדם לא יישאר לבדו, בעבודה, בבריאות, בחינוך, בדיוור, בתרבות ועוד. כמובן לא הכול עומד ברף הגבוה של האידאל, אבל זה האידאל".

- האם בעיניך גם ההשפעה של הקיבוצים על החברה דומה להשפעה של הנזירים?

אסא: "לא ראוי לזלזל בהשפעה של הנזירים, גם אם היום היא נראית שר" לית, במיוחד מרחוק. ההשפעה של נזירים היא כהשפעת הכנסייה. בחייו של כל קתולי הנזירים מהווים סוג של מופת. נכון שהקתולי הטיפוסי לא רוצה להיות נזיר, אבל הנזיר מסמל בעיניו מודל של התמסרות רבה יותר לאמונה הדתית שלו. וכך בנמשל: גם מי שלא חי בקיבוץ שיתופי חייב להודות שיש בקיבוץ כזה מופת.

"אם אני מסתכל מנקודת מבט היסטורית לא מפתיע אותי לגלות שהפי" נים הנוכחיות של התנועה הקיבוצית אינן זהות לאלו שהיו לה לפני חמי" שים שנה. בני אדם הם מלאי חולשות והלחצים החברתיים, במיוחד על קבור צות קטנות, גורמים להם לשנות את פניהם, טעמם, ערכיהם, אורח חייהם. התהליך של יצירת הקיבוץ הלא שי" תופי הוא תהליך לגיטימי, אין בו דופי מוסרי, אבל אני רואה בו קודם כל כני" עה לחולשות רווחות. אני מוכן להסת"

כן ולחזות שהקיבוץ הלא שיתופי ייע" לם כצורת חיים ייחודית. ברבות הימים הוא יהפוך ליישוב קהילתי נטול ייחוד. לעומת זאת הקיבוץ השיתופי, יש לו תוחלת חיים היסטורית, לא רק כלכ" לית וחברתית, אלא גם אידאולוגית. "חלק מהשינויים בעולם הקיבוץ" צי נובעים מאי הצלחה של המערכות החינוכיות. איך מגדלים את הדרור הבא של הקיבוץ השיתופי? הנה עוד משל שאולי לא כולם יאהבו אותו. לחרדים יש מערכת ערכים שהם מחנכים את ילדיהם לרצות בה ולדבוק בה ובמידה רבה, אם גם לא מלאה, הם מצליחים ליצור דור המשך. כשמתכוננים מקרוב רואים שהבנים והבנות של החרדים הם לא ממש ברמות האבות והאמהות. ההשכלה הגבוהה של נשים חרדיות היא דוגמה פשוטה. ברור שהקיבוץ אינו שמרני ואינו חי בגטו הרוצה להתגר" נן, מפני שהוא רואה את עצמו מותקף, אם בכוונה ואם מדרך הטבע של יחסי הרוב והמיעוט. לכן האנלוגיה היא חל" קית, אבל היא בכל זאת אומרת משהו חשוב: צריך חוט שדרה ערכי שיפרנס את התהליכים החינוכיים. מה הסיפור האידאולוגי הייחודי עליו מחנכים ב"ש כונה עירונית או ביישוב קהילתי? אין כזה. יש סיפור אבל בדרך כלל הוא לא ייחודי. לעומת זאת, לקיבוץ השיתופי יש סיפור ייחודי והוא צריך וגם יכול לספר אותו לילדיו, בהצלחה רבה. "אני מעז לחזות שהקיבוץ השיתור"

עזרא דלומי

תחזית שמאלית: שם מפלגתו של יאיר לפיד בבחירות הבאות: "היינו העתיד"

זה היה אצלי בידיים / ש. יחימוביץ' (עפ"י יונה וולך)

לא ידעתי לעשות עם זה כלום אתה שומע לא ידעתי לעשות מזה כלום זה היה אצלי בידיים ולא הצלחתי לעשות עם זה כלום ולא ידעתי לעשות מזה משהו אתה שומע התחלתי לגמגם מזה רציתי להגיד יכולתי להרגיש הכי רע שאפשר ופתאום אתה עומד כמו ילד קטן בסניר לצוואר וחוזר על השאלה מה עשית עם זה שואלים לאן בזבזת את כל זה, היה לך סיכוי ואת תצטרכי להתחיל הכול מחדש.

אמרת ליאיר שיגיד 'לא - לגוש חוסם עם דוב חנין, לא יודע למה יצא לו חנין זועבי'

נ.ב. אולי זה בגלל שסיפרתי לו שבשב"כ עקבנו אחרי שניהם... (ינקלה פרי)

"איבדנו את כל מה שיקר / היה ולא ישוב עוד לעולם"

"התנועה" מזמינה אתכם לערב שירים רוסיים נוגים ועצובים, לרגל סיום הקמפיין

חיים (מות נשיקה) רמון

ברגע האחרון: איתן ברושי הקים צוות מיוחד לאיתור המנדט השביעי של מרצ

פרופ' אסא כשר

בכל מישורי החיים המשותפים. בר"מ מוקרטיה יש לאזרח זכויות ולא רק חובות. ברמוקרטיה יש הליכים הוגנים לקבלת החלטות קולקטיביות. איפה כל זה מתבטא בשגרת החיים הקולקטיבית של הקיבוץ? דוגמה פשוטה: בכל קיבוץ שדיברתי בו עלה נושא השקיפות. יש ממסד שמקבל החלטות ואין שקיפות. ברמוקרטיה יש זכות לאזרח לדעת, כל אינפורמציה שבידי השלטון, מלבד מה שלא ראוי להתפרסם - הפרטיות האישית, הביטחון הקולקטיבי וכדומה. למה זה לא מנהג המקום בכל קיבוץ? שוחרי הקיבוץ חייבים להשקיע זמן ומאמץ בעיצוב מחודש של הדמוקרטיה הקיבוצית. "נושא שיותר קשה להתקדם בו הוא מקום המשפחה בקיבוץ. בקיבוץ, מצד אחד ניצבים החבר או החברה היחידים ומצד השני הקיבוץ כולו. 'היחיד והיחיד'. הכול מתנהל בין שני המישורים האלה. אבל אנושית זה לא נכון. חבר הקיבוץ הטיפוסי הוא בעל משפחה, שאולי חלקה בקיבוץ וחלקה לא. המקום של המשפחה בחיי חבר הקיבוץ הוא נושא שלא לובן מספיק. המעבר ללינה משפחתית היה הזרמות שלא נוצלה לברר את מקום המשפחה. זה לא נעשה ולא גובש בגלוי וכראוי. "אני חושב שהקיבוצים משלמים על זה מחירים. אי אפשר לפתח כאן תפישות בין רגע. זה דורש מחשבה מתמשכת וזמנית, אבל צריך לעשות את זה. גם בזה תתחזק הזהות של הקיבוצים השיתופיים."

משהו שתרצה להוסיף לסיום?

אסא: "הייתי מוסיף משהו על המעמד של מיעוטים. העובדה שהקיבוץ צים השיתופיים מהווים מיעוט בתנועה הקיבוצית והעובדה שהתנועה הקיבוצית היא מיעוט בחברה הישראלית לא צריכות להעיב עליכם. לא צריך לאמץ את המודל החרדי של גטו. המודל הטוב יותר מוביל לאמירה אחרת: נכון, אנחנו מיעוט. לא נסכים לשנות את הייחוד שלנו, אבל יש לנו שותפות וסולידריות עמוקה עם הסביבה החברתית שלנו. אם אתם רוצים לקרוא לנו 'סוציאליסטים', זה בסדר. הנוסחה שלנו 'מכל אחד לפי יכולתו, לכל אחד לפי צרכיו' היא ביטוי מוסרי נעלה, גם אם המונח 'סוציאליזם' נעדר במאורעות ההיסטוריה. אנחנו נשמחים לשתף פעולה עם הסביבה, שהיא שונה מאיתנו וקרובה לנו בעת ובעונה אחת.

"מנטליות של מיעוט נעה לפעמים בין מגננה והסתגרות לבין היטמעות ברוב. צריך להמשיך לשמור על הזהות הייחודית, אבל גם להמשיך להיות פתוחים לחברה הסובבת, לתרום לה בחפץ לב ולקבל ממנה בזהירות."

הקיבוץ השיתופי הוא ביטוי של עיקרון מוכרי. יש לפניך משהו בהישג יד, אבל יש לך נימוקים מוסריים מדוע אתה רוצה לזוותר עליו. על יסוד השיקולים האלה, אתה מחליט לזוותר, מוותר, וחי בשלום עם הוויתור הזה

לוח צריך להכיר טוב מאוד את התפיסות של חברי הקיבוץ בדבר הקיבוץ שלהם. לכן דיברתי עם מאות חברים בגן שמואל, מכל חתכי האוכלוסייה, מכל הענפים, מכל הגילים, בקבוצות ובשיחות אישיות. שאלתי שאלות והם ענו לי. לא היה לי קוד אתי מוכן בכיס. אני לא עובד כך. באתי לאפיין את הזהות של המקום. כתבתי מסמך טיוטה שהיה מה שאני הבנתי מכל מה שאמרו לי. פילוסוף קרמוני ידוע אמר על עצמו שהוא 'מילד את הרע' עיונות של בני שיחו. הלכתי בדרכו. כך הרגשתי. נרמה לי שגרמתי להם להבין יותר טוב את עצמם, כי ניסחתי

פי ימשיך להתפתח ולהשתנות, ברוח 'הצירוף של רציפות ושינוי', ויש מור על עמוד שדרה. הקיבוץ המופרט ייעלם בתור צורת חיים ייחודית. הוא יהיה מיוחד רק בהיסטוריה המורכבת שלו."

מה צריך להיות מקומם של הקיבוצים בחברה הישראלית בעתיד?

אסא: "רמת המעורבות של התנועה הקיבוצית בחיי המדינה תלויה בתנועה הקיבוצית ולא בחברה הסובבת. למה בין חברי הכנסת החדשים אין חברי קיבוצים? אם חברי קיבוצים היו מעורבים בצורה מתמדת ואינטנסיבית

רציפות ושינוי מאפיינים את הקיבוץ. ניתן להמשיל זאת לכך שבכל תקופה כותבים עוד כרך בהיסטוריה של הקיבוץ. הרציפות אומרת שכל הכרכים מספרים סיפור אחד. השינוי אומר ששום כרך אינו חיקוי של קודמו

תי את הכל בצורה חדה וסדרה, אבל הרעיונות היו שלהם. עלתה מהשיחות נוסחה שקראתי לה 'רציפות ושינוי' שמאפיינת את הקיבוץ. ניתן להמשיל זאת לכך שבכל תקופה כותבים עוד כרך בהיסטוריה של הקיבוץ. הרציפות אומרת שכל הכרכים מספרים סיפור אחד. השינוי אומר ששום כרך אינו חיקוי של קודמו. בכרכים החדשים יש יותר חופש אישי, אופק יותר מוצלח להתפתחות אישית, אבל מגיעים לזה ברציפות ולא במהפכה. "לאחר שכתבתי את המסמך נערכו סדנאות ואנשים השמיעו טענות לכאן ולכאן, על מה שנכתב, על מה שלא נכתב, וקצת שיניתי את המסמך בהתאם להערות. לבסוף, המסמך אושר בקלפי ברוב של 95%.

"עם מסמך כזה יש תשתית להחליט טות בקיבוץ למשך שנים. במקום להיטווח ארוכות על דברים קטנטנים, באופן שיכול לכלות אנרגיות עצומות, אפשר לנהל ויכוחים המתחילים במישור מוסכם ומסתיימים ביתר קלות."

שקיפות, משפחה ופתיחות

למדת מהתהליך בנו שמואל דברים שחשוב שקיבוצים ישימו לב אליהם?

אסא: "יש שתי נקודות שבעיני ראי שכל קיבוץ שיתופי יקדיש להן תשומות לב. אלה נקודות תורפה משמעותיות, אבל כאלה שניתן לתקן אותן. נקודה אחת היא הדמוקרטיה הקיבוצית. בנייה החיים הקולקטיביים צריכה להיות דמוקרטית והיא לא יכולה להסתכם באסיפה פעם בכמה זמן שמשודרת בטלוויזיה. צריך להיות דיון מתמשך על השאלה איך מקיימים דמוקרטיה של ממש. צריך לזכור שדמוקרטיה היא לא שלטון העם ולא שלטון הרוב, אלא שלטון ההגנות,

סיבית בפוליטיקה ובמעגלי הפעילות החברתית ברמה הכוללת של המדינה, לא רק של המקום והאזור, הם היו נוכחים גם בכנסת ואף בממשלה. אני חושב שמידת המעורבות של הכיפות הסדרגות בכל סוגי הפעילות החברתית במדינה נובעת מהחלטתם להיות מעורבים בכל דבר. פעם הקיבוצים החליטו להיות שם והיום הם החליטו לא להיות שם או לא להיות שם במידה משמעותית. כנראה שהם לא ממש רוצים. הם יוכלו להיות הרבה יותר מעורבים אם ירצו."

הקיבוץ: רציפות ושינוי

האם לכוונת העבודה על קוד אתי מהסוג שעשית עם גופים שונים בארץ יכול להיות תפקוד בעתידו של הקיבוץ השיתופי?

אסא: "הקשר המעשי הכי אמיץ שהיה לי עם הקיבוץ השיתופי היה כשכתבתי טיוטות של מסמך שנקרא 'רוח גן שמואל'. זה לא בדיוק קוד אתי. זה מסמך שמבטא את הערכים והעקרונות של קיבוץ גן שמואל.

"יש שני חלקים בכתובת מסמך מהסוג הזה. בשלב הראשון צריך לאפיין את הזהות של הקבוצה עליה מדובר. לדוגמה, כתבתי עם אחרים קוד אתי למערך בריאות הנפש בצבא. כל קב"ן הוא פסיכיאטר, עובד סוציאלי או פסיכולוג באזרחות, אבל בצבא הוא קב"ן, הוא קצין. זה מקום אחר מן המקום באזרחות. זה מקום שצריך להבין אותו, לאפיין אותו. בלי הבנה ואיפיון אי אפשר להתקדם באופן רציני ואחראי. "אפיון הזהות הוא החלק החשוב בכתיבת מסמך אתי בדבר קיבוץ. צריך להגיע לתשובות מדויקות ככל האפשר לשאלות המרכזיות - מהו קיבוץ? מהו קיבוץ שיתופי? מהו גן שמואל כקיבוץ שיתופי? כדי לענות על השאלות

פנסיה סוף סוף?

ועדת אילן גילאון קבעה כללים ברורים לפנסיה הקיבוצית. עו"ד גלעד ברנע, ממובילי הבג"ץ נגד הפרטת בתי הסוהר, חושב שההחלטות מצוינות ויאפשרו לשנות את המציאות בתחום הפנסיות בקיבוצים המתחדשים

אלעד הן / קיבוץ משעול

עו"ד

גלעד ברנע, שמוכר לציבור בין השאר מהבג"ץ ההיסטורי אותו הוביל ובו ניצח כנגד הפרטת בתי הסוהר, עוסק לאחרונה בעניין אחר לחלוטין: הפנסיות בקיבוצים המתחדשים. הוא עוסק בזה כחלק מסיוע שהוא נותן ל"הסתדרות החלוצה", ארגון של תנ"ר עות הבוגרים של תנועות הנוער הכחולות שהחליט שנושא הפנסיות לוותיקי הקיבוצים הוא נושא חיוני וחשוב.

פניתי אל גלעד לאחר פרסום ההחלטות של ועדת המשנה של ועדת העבודה והרווחה בראשות אילן גילאון שעסקה בנושא, החלטות שהתבססו, בין השאר, על המלצות של פרופ' איתן ששינסקי. ההחלטות הובילו כמובן לשיח אינטנסיבי בקיבוצים ובעיתונות הקיבוצית על הנושא, ועדיין הרגשתי היתה שההשלכות של ההחלטות והשינוי בשטח שיכול לבוא מהן לא לחלוטין ברורים.

סכום הגמלה = השכר הממוצע בקיבוץ, כפול 2%, כפול מס' שנות הוותק (עד למקסימום של 35 שנים).
מתוך החלטות הוועדה

גלעד, מה בעצם אומרות החלטות הוועדה?

גלעד: "התקבלו פה החלטות חשובות, תקדימיות וחדשניות. הוועדה יצרה פה נוסחה והגדרה ברורה לפנסיה וגם מנגנון ברור ליישום שלה ויש לזה חשיבות גדולה.

"אחת מהתופעות שמתלוות לשינויים מבניים כמו הפרטה היא שהמצב המשפטי מפגיר אחרי המצב בשטח. נוצרים צרכים חדשים כתוצאה מהשינוי והחוקים לא מתעדכנים. המקרה של הקיבוץ המופרט הוא דוגמה קיצונית כי הפרטה החלה בשנות השמונים והחקיקה המאוד חלקית שנועדה להתמודד עם השינויים החלה רק ב-2005. הפיגור הזה יצר מצבים פתולוגיים ותופעות חמורות של פגיעה בציבור הפנסיונרים.

"אבל גם ההסדרה של 2005 היתה חלקית ולא מספקת. נתנו אקמול. אחד הדברים שלא הוסדרו שם כראוי היה נושא הפנסיה. קבעו שם תקנות באופן שהותיר חורים גדולים מאוד. לצער רי המקרה הזה ממחיש את ההתנהגות האנושית: ב-2005 התירו לכל קיבוץ לפעול כמיטב הבנתו או הגינותו והיום אנחנו רואים שכמעט כל הקיבוצים המתחדשים התיישרו למינימום בתחום הפנסיה כמעט בלי יוצאים מהכלל. גרוע מזה, ראינו כרסום גם בקצבה המינימלית, בעיקר באמצעות מיסוי פנימי ומתן שירותים ומוצרים "שווי כסף" תוך גזל מהקצבה ופגיעה בקצבות בכל מני קיוויים.

"בינואר 2009 שינה שר התמ"ת את התקנה, וקבע שגובה הפנסיה המינימלית תהיה שווה ל-35% מהשכר הממוצע במשק הישראלי. ההחלטה הזאת הורידה את הרף המינימלי מ-2,960 ש"ח בחודש ל-2,740 ש"ח בחודש, והתקבלה כנראה בלחץ התנועה הקיבוצית.

"מול המציאות הזאת התחילה לפעול בעצם הוועדה החדשה, כך שהיה לה הרבה במה לפעול."

כמופנו של דבר, החלטות הוועדה טובות בעיניך?

גלעד: "ההחלטות מצוינות. הן קובעות שלחבר ולחברה יש זכות לפנסיה והן מוסיפות וקובעות גם איך מחשבים את הקצבה. הן אומרות שהמקור של הקצבה הוא כל מה שיש בקיבוץ, ולא מגבילות את המקור לנכסים מסוימים והן קובעות קדימות

איור: יעקב גוטמן

לפנסיה על הוצאות אחרות. זה מאוד חשוב כי אחד הדברים הקריטיים הוא שכל פעם קיבוצים טועים נים שאין להם כסף וכשיש פתאום כסף (למשל, כשמוכרים את מניות תנובה) הם רוחים את הפנסיונרים ואומרים "חכו. הילדים, תיקון המדרג כות" ומה לא. ההחלטה הזאת אומרת - יש קדימות לפנסיונרים.

"יש פה משהו שהמחוקק היה חייב להתייחס אליו. אם כולם היו בקיבוץ מתחדש מאז ומעולם וכללי המשחק היו כאלה מההתחלה אנשים היו מתכוננים, חוסכים לפנסיה וכו'. אלא שאנשים

בנוסף לכך שהפנסיונרים חלשים מול הממסד הקיבוצי יש לרבים מהם גם נאמנות גדולה והם פשוט לא מסוגלים ליצאת כנגד הקיבוץ. זה הולך נגד כל מה שהם מאמינים בו.

"החלטות הוועדה מחייבות לשלם את הקצבה בכסף. זה מאוד חשוב. יש מקומות שעושים משחקים עם שיוך דירות ואומרים 'נשייך לוותיקים עוד דירה והם ישכירו אותה'. לפעמים זה יכול לשפר את המצב של חבר. אבל החבר מתחיל להיות תלוי בנכס לא בטוח ולפעמים עושים את זה על חשבון ה-2,900 ש"ח הראשונים שמחויבים לשלם לפני סיון וזה עלול להשאיר אותו עם פחות מהמינימום. במקומות אחרים פשוט נוהגים בחברים בדרך לא הגונה. כשעושים את השיוך אומרים שיתנו יותר לפנסיונרים ולכן קובעים להם קצבה מופחתת, ואחרי הסבב הראשון של השיוך באים הצעירים ואומרים 'נשנה את הכללים' ולא משייכים לפנסיונרים. זה כאילו שיש מועדון סגור שנקרא הקיבוץ המתחדש ויש בו כסף. אומרים הצעירים: ניתנו לפנסיונרים כמה שפחות ולנו יישאר יותר. "אפילו בסיטואציות בהן יש מיעוט חוסם שמונע החלטות פוגעניות של שינויים נגד הפנסיונרים, הפנסיונרים מבינים שעם השנים זה ישתנה והם לא יוכלו לחסום לנצח, אז הם אומרים: 'נשיג היום משהו, אפילו אם זה לא מספיק ומגיע לנו יותר,

ומסכימים להסדרים פוגעניים".

עדיף בג"ץ על תביעה ייצוגית

בעקבות המלצות הוועדה, האם יש בסיס לתביעה ייצוגית של פנסיונרים נגד קיבוצים שלא מקיימים את המלצות?

גלעד: "זאת שאלה לא פשוטה. הכיוון שאנחנו הולכים אליו, שהוא הכיוון היותר נכון בעיני, הוא קודם כל לנהל מו"מ של פנסיה בראש והסדרת רות החלוצה עם התנועה הקיבוצית כדי שיוחלט ליישם את המלצות הוועדה. אם זה לא ילך מה נעשה? יש כמה אפשרויות אבל הוועדה עצמה אמרה שאם זה לא יקרה היא תלך להליך של חקיקת משנה וחקיקה ראשית. ברמה העקרונית זה הכי נכון. ב-2005 המחוקק לא עשה את עבודתו. אם זה לא יקרה אז גם ההליך המשפטי פתוח לפני החברים הוותיקים ואנחנו נהיה שם ונסייע. הנייטייה שלי היא לחשוב על הליך של בג"ץ כי לא מספיק שיהיה שם חבר מול קיבוץ, צריך להכניס גם את המדינה כצד בעניין, היות שהיא לא עומדת במחויבותה כלפי תושביה ואזרחיה - הן כרגולטור (באמצעות רשם האגודות השיתופיות) והן כמדינה המחויבת לקיים את כבוד האדם והזכות לקיום בכבוד של כלל תושביה ואזרחיה.

"אין ספק שהמלצות הוועדה יכולות לבסס תביעה ייצוגית או פרטנית מול הקיבוץ, אבל אני נגד שהחברים הבודדים, שרובם לא בעמדה של

הכיוון שאנחנו הולכים אליו, שהוא הכיוון היותר נכון בעיני, הוא קודם כל לנהל מו"מ של פנסיה בראש והסדרת רות החלוצה עם התנועה הקיבוצית כדי שיוחלט ליישם את המלצות הוועדה

מוכנות לתבוע את הקיבוץ, ילכו למהלך כזה. הם לא רוצים לעשות את זה ערכית. מעבר לזה, אני חושב שזה לא לטובתם, כי הרעיון הוא ללכת יחד ולהיות יותר חזקים. חבר מול קיבוץ הוא מאוד חלש. ללכת עם 'פנסיה בראש' ועם 'הסתדרות החלוצה' למהלך משותף יהיה עדיף להם. אני ראיתי איך קיבוצים מקפלים חברים שתבעו אותם. אין לחברים כסף לעו"ד ומופעלים עליהם לחצים עצומים להסיר את התביעה.

"משפטית, אחד הדברים שמקשים על תביעה ייצוגית היא שיש שונות גדולה בין קיבוצים במצב כלכלי, הרכב דמוגרפי, נכסים ועוד. אתה תתקשה להראות שיש דמיון בין כל הפנסיונרים. אפילו בתוך קיבוץ אחד בתוך קבוצת הפנסיונרים זה עלול לא לעבוד.

"בעתירה לבג"ץ אפשר להראות שפוגעים בזכות חברתית שהקיבוץ והמדינה מחויבים לה. הוועדה בנתה תשתית פנטסטית שתשרת אותנו גם בבג"ץ, גם ציבורית וגם מול המחוקק. עכשיו יש המלצה של ועדה רצינית ושל פרופ' ששינסקי שהוא מומחה לעניין".

גלעד, אתה עסקת רבות גם בהפרטות אחרות במדינה. אתה רואה קשר ודמיון בין מה שקורה בהן ומה שקורה בתחום הפנסיות בקיבוצים?

גלעד: "הדבר הכי ברור בכל המקרים האלה הוא שהמדינה פשוט לא ממלאת את התפקיד שלה.

שליחות קטלנית

גלעד ברנע

שובו של שיח השליחות והמעורבות למטה השיתופי, נובע מתוך שאלה רחבה יותר: האם הקיבוץ הוא מטרה לעצמה, או אמצעי לתכליות אחרות? מהו יותר: בית או דרך? הבידור הזה חשוב משום שבכמה מקרים בעבר, מעורבות הקיבוץ בחברה הישראלית הזיקה לו יותר משהועילה

עובדת סוציאלית בביקור במעברת תלפיות, ירושלים, 1958 (מקור: אוסף התצלומים הלאומי, מדינת ישראל)

עזרא דלומי

ערב

המהפך הפוליטי של 1977 מוניתי לרכז את "גרעיני עורר" - קבוצות של עשרות יוד-גי מלים שיצאו לשנת שירות בעיירות הפיתוח ובמושבי הפריפריה, מושבים שעשרים שנה אחרי הקמתם עדיין נקראו "מושבי עולים".

התקופה היא רחשה פעילות קיבוצית התנדבותית. לצד גרעיני עורר קמה בבית התנועה "היחידה למעורבות חברתית" שפעילה הרבים ארגנו קייטנות ביישובי השכנים, ארחו את תושביהם וילדיהם בקיבוצים, הדריכו אותם באורחות "החיים

ב־2005 התירו לכל קיבוץ לפעול במיטב הבנתו או הגינותו והיום אנחנו רואים שבמעט כל הקיבוצים המתחדשים התיישרו למינימום בתחום הפנסיה כמעט בלי יוצאים מהכלל

"בשביל מה שלחנו אליהם את כל הילדים שלנו?" תהתה באוזני חברת קיבוץ ותיקה, "רק בשביל שיצביעו לבני?"

הנכונים" - מניקיון הסביבה ועד חינוך הילדים. השקעה עצומה של כסף, כוח אדם והרבה רצון טוב.

הפעילות הזאת היתה, לפחות בחלקה, תגובה להופעת הפנתרים השחורים, ששמו על סדר היום הציבורי את בעיית הפערים שהחלה להתפתח אז, את הקיפוח הערתי ואת מצבה של "ישראל השנייה" למול תחושת הפרוספריטי שהיתה אז בארץ, ובכלל זה גם בהרבה קיבוצים.

וכך, מידי שנה, היו יוצאים עשרות יוד-גים מלים כדי לחיות בקומונות בפריפריה ולהביא לשם את בשורת "ישראל היפה"; וכך מידי יום היו יוצאים פעילים מן הקיבוצים אל הישובים השכנים, כדי להגיש עזרה במה שנראה להם נחוץ. בד"כ שמחו פרנסי היישובים על העזרה הזאת: מישוהו מארגן להם את הקייטנות, מישוהו מוציא במקומם את הילדים לטיולים, מישוהו מנהל להם את המועדונים. לכאורה, מה רע? בקיבוצים עצמם ראו במיזמים האלה ספינת דגל. חזרנו אל בורות המים, חזרנו לעצמנו, הקיבוצים חזרו להתערות בחברה, שבו להיות משימתיים.

על רקע זה, מה רבה היתה התדהמה בקיבוצים, כשחיים יבין הכריז, במאי 1977, על ניצחון הליכוד ועל תבוסת המערך? מה גדול היה הזעזוע, בעיקר בקרב מי שהתנדבו לעזור לשכנים ועתה חשו נבגדים.

"בשביל מה שלחנו אליהם את כל הילדים שלנו?", תהתה באוזני חברת קיבוץ ותיקה, "רק בשביל שיצביעו לבני?"

אופיו של קשר זה בכך שהוא היה תוצר של שליחות ומשימה טבעית של הקיבוץ, משימה שמשרתת גם אותו ולא משימה מומצאת, רק משום שצריך להיות משימתי בכל מחיר

"אני ארגנתי להם עזרה בשיעורי בית, הבאתי אותם לביקור בכריכה, איך הם יכלו לעשות לנו את זה?", שאלה בכעס חברת קיבוץ שעבדה ביחידה למעורבות.

אני נזכר בתקופה הזאת ובאירועים הללו, לנוכח התחדשות השיח במטה השיתופי אודות הצורך לחזור למשימתיות, לשוב למעורבות בחברה הישראלית, שיח שהוא חלק משאלה גדולה יותר: האם הקיבוץ כדרך חיים הוא מטרה לעצמה או אמצעי לתכלית אחרת? האם ראוי שקיבוץ יתקיים כקיבוץ גם אם הוא לא עומס על עצמו שלחיות? או שככזה - סר חינו?

לטעמי, הדברים שלובים זה בזה, ("בית ודרך", זוכרים?), והעניין הוא במי נון: כמה בית וכמה דרך. פעם הייתי יותר דרך ופחות בית, היום אני סבור ההיפך: קודם כל הבית,

אחר כך הדרך. הבית, אופי הבית הם המטרה, והם אשר יעצבו את הדרך ממנו ואליה.

קיבוץ כחברה שיתופית שוויונית, המקיימת ערכות הדדית מלאה בין חברים, ריה, הוא מטרה לעצמה בג'ונגל הפערים הישראלי. קיומו וחיותו יוכיחו שישי אלטרנטיבה מוסרית והומנית לכלכלת השוק הפראית. הוא מטרה ראויה גם אם לא יעטה על עצמו, אפריורית, שליחויות ומשימות. הוא הוכחה שאדם לאדם זאב איננו בהכרח "המצב הטבעי". יש איזונים, יש רסנים, יש ויתור של פרטים למען מטרה כללית משותפת.

עם זאת, בהתקיים חברה כזאת, השליחות עשויה להפוך לחלק ממהותה. היא תהיה תוצר קבוע שלה, משום שהעשייה למען הכלל, סביר שלא תיכלא בחצר הקיבוץ. היא תפרוץ את גבולותיו. ואם היא תנבע מתוך תשית ערכית שיתופית, אזי גם אופייה יהיה כזה: פחות עשייה נדבנית פילנטרופית ויותר עשייה בעלת אופי חינוכי-משתף ואף מגייס פוליטית.

מעמדו המיוחד בעבר של הקיבוץ בחברה הישראלית, נבע לא רק מעצם קיומו, אלא גם מן הסביבה האוהדת שהיתה לו בה; מן העורף הציבורי שהוא הקים סביבו. עורף זה נבנה כאמצעות הקשרים והחוויות שהיו לכל מי שעברו בקיבוץ פרק בחייהם: בתנועות הנוער, בגרעין, בשל"ת, במחנה עבודה, בהכשרה.

אופיו של קשר זה בכך שהוא היה תוצר של שליחות ומשימה טבעית של הקיבוץ, משימה שמשרתת גם אותו ולא משימה מומצאת, רק משום שצריך להיות משימתי בכל מחיר. זהו קשר שנוצר במקום שבו היה לקיבוץ "מה למ" כור" - את עצמו, כפי שהוא - למי שרצה או חן אפשרות "לקנות".

המשבר שעברה התנועה הקיבוצית, הפקיע ממנה - וטוב שכך - את מעמד הפטרון שאימצו חלקים ממנה ביחסם לסביבתם, ומוטב שלא לחזור למעמד זה, גם אם ייווצרו תנאים חדשים שיאפשרו זאת.

< מסתכלים בצלחת

גרופית

ענו על השאלון: איתן בניוביץ' וירון שמואלי
צילומים: מתוך ארכיון קיבוץ גרופית

שם קיבוץ: גרופית - מקור השם הינו צורה עברית לשם הערבי ג'רפינת, שמו של ואדי הקרוב ליישוב; כמו כן גרופית הוא נצר, ענף מעץ זית או שקמה, בייחוד ענף שנכרת לשם נטיעה חדשה.

ראשי כנסת לשנת 1966, ד"ר ח. רבי יחזקאל אלג' אלו' גרופית נשאלה, ז' שאלה

מתוך מכתב של מזכירת ועדת השמות הממשלתית

תאריך לידה: תאריך אזור החאזות גרופית 24.11.1966

מספר חברים: תלוי את מי שואלים... התשובה הממוצעת היא 90. בתכנית לקלוט משפחות ולגדול עד שנת 2020 לכ-130.

אוכלוסיה כללית: כ-330 נפש

מספר כלבים: יציב

מספר חתולים: חריג לטובה/רעה (תלוי את מי שואלים)

מקורות פרנסה מרכזיים:

חקלאות: גידולי שדה וביניהם מלונים, בצל, בטטות, אבטיחים, דלעת, גידולים לזרעים ועוד. בנוסף יש מטעי תמרים, רימונים ורפת חלב.

תעשייה ושירותים: גרופית מפעל הפלסטיק - מפעל המתמחה בייצור שקיות עם פס סגר, שקיות ויריעות מונעות קורוזיה. מוסך שמשרת את כלי הרכב והמיכון החקלאי באזור ובאילת.

בניין - מבצע עבודות בניין קבלניות באזור וביישוב. נגריה - בעיקר לתצרוכת פנים ומדי פעם מבצעת עבודות החוצה. עובדי חוץ: כמחצית חברי גרופית מועסקים בעבודות חוץ במערכות החינוך האזוריות או בקיבוצים האחרים, במערכות היצור האזוריות "ערדום מפעלים אזוריים", "ערדום תקשוב", "ערדג", במועצה אזורית ובמקומות עבודה פרטיים.

יזמויות מיוחדות: חוות הסוסים לרכיבה טיפולית: הוקמה לפני כ-15 שנה. בחוות הרכיבה הטיפולית בגרופית רוכבים כ-180 רוכבים בין הגילאים 3 ל-80. "החוזה פועלת בסיוע מחלקת הרווחה של המועצה האזורית. בחווה מופעלת מועדוןית לילדים בעלי צרכים מיוחדים.

חדר אוכל:

מתי אוכלים? חדר האוכל מופעל בעיקר במהלך השבוע בארוחות צהריים וערב. לאחרונה הוכנסה יזמה של יום שני ללא בשר וליום זה ניכר מאמץ מיוחד של המבשלות והמבשלים לרצות את ה"טורפים". ביום שישי מתקיימת ארוחה משותפת ולפניה קבלת שבת.

המנות הכי פופולאריות בחדר: אצל הילדים "משה בתיבה" מאפה שעוטף נקניקיה. המגמה היא ללכת לכיוונים בריאים יותר, במיוחד בתזונת הילדים.

הנושא החם של השנה בשבילי הקיבוץ: לא משעמם. מרעידת האדמה הקלה שפקדה את האזור ועד קליטת משפחות חדשות. הגיל השלישי, פנסיה, עבודה, נעורים, חינוך, דור צעיר וחוזר חלילה (פרט לרעידות האדמה חס וחלילה).

אירוע היסטורי: השנה נציין 50 שנה להקמת החאזות שע

לתה בשנת 1963 (טקס העלייה נחוג ברוב עם ב-26.11.1963. לטקס הגיעו ח"כ דוד בן גוריון, הרצפלד, שמעון פרס וגם יצחק רבין, שהיה סגן הרמטכ"ל (מספר ימים לפני שמונה לרמטכ"ל), ועוד רבים טובים.

מה מרכלים עליכם השכנים? רק דברים טובים. איזה סלבריטאי קשורים בצורה כלשהי לקיבוץ?

בתקופת היאחזות ביקר בגרופית פיט סיגר שנפגש עם אנשי היאחזות ולמחרת חולץ משיטפון בדרך לירושלים. ביקר גם נחום גוטמן שבא לצייר. ביישוב ביקרו לוי אשכול בהיותו ראש ממשלה, פנחס ספיר, יצחק שמיר בהיותו ראש ממשלה ונשיאי המדינה יצחק נבון וחיים הרצוג. המשנה לראש הממשלה משה "בוגי" יעלון קשור לקיבוץ ומגיע לבקר מספר פעמים בשנה.

גאוות הקיבוץ: חגים המצוינים על ידי כל הקהילה ביחד, חברים ותושבים; טיפוח אווירה משפחתית ומערכת חינוך מעורב לה המושכת אליה ילדים מכל האזור; איכות התמרים שמטעי גרופית מייצרים בשנים האחרונות; פיתוח ושיווק בעולם של יריעות מונעות קורוזיה על ידי המפעל; המוסך, הרפת, גידולי השדה, שמתמודדים עונה אחר עונה עם אתגרים רבים; המרפאה; הנוי; צוות הבניין!

על כך שקיבוץ גרופית בנה יציבות כלכלית וביטחון פנימי מכובד לחבריו. ועוד!

עוד משהו פיקנטי? הרבה חברים עוסקים בספורט, בימי שבת בשדות ניתן לפגוש אצים והולכים, במיוחד בחודשי החורף. בקיץ הפעילות ברובה עוברת לבריכה.

לסיכום: קיבוץ גרופית ידידותי וחס, פתוח ומקבל ובמגמה לקליטת משפחות חדשות.

< קצרים מכאן

אז מיהו מעמד הביניים?

בבחירות האחרונות נישא בגאון שמו של מעמד הביניים הישראלי. רבים מהדוברים לטובת מעמד הביניים הציבו במרכז התכנית שלהם את המשך הפרטת השירותים והנכסים הציבוריים. אם נאמין להם, למעמד הביניים יש מספיק כסף כדי לרכוש את השירותים בעצמו. הוא לא צריך את השירותים הציבוריים הללו ואין סיבה שיממן אותם במיסים שלו.

דו"ח של מרכז אדוה על מעמד הביניים ("הרובד הבינוני בישראל, 2010-1992, תמונת מצב") מחזיר אותנו למציאות של מעמד הביניים הישראלי.

מעמד הביניים מוגדר כקבוצה ששכרה נע בין 75% ל-125% מהשכר החציוני. לפי הדו"ח כ-30% מבני מעמד הביניים בישראל עבדו ב-2010 בשירותים ציבוריים. מדובר בעובדי מדינה, עובדי בתי חולים, עובדי שירותי הרווחה, עובדי הרשויות המקומיות ועוד. הפרטה במגזר הציבורי תפגע בהם, תביא לפיטוריהם או תקטין את משכורתם.

אך הדו"ח מראה יותר מכך: גודלו וחוזקו של המעמד הבינוני בעולם כולו נסמך על קיומה וגודלה של מדינת רווחה. במדינות סקנדינביה, בהם מדינת הרווחה נרחבת, מעמד הביניים מקיף חצי ממשקי הבית. בישראל מעמד הביניים הצטמק, כשחלקים ממנו גלשו אל העוני, והיום הוא מקיף רק 27.8% ממשקי הבית. מסתבר שכדי לשגשג אנשים שמשכורתם נעה סביב החציון חייבים חינוך, בריאות ורווחה איכותיים, בזול ובאחריות המדינה.

אז מיהו מעמד הביניים, ומה הוא באמת צריך? לדו"ח המלא של מרכז אדוה: <http://bit.ly/XFtrlX>

מרכז אדוה
AdvaCenter

הרובד הבינוני
בישראל

2010-1992
תמונת מצב

טיוטה

נונה דגן-בוזגלו | אתי קונור-אטיאס